

Κείμενα Οικονομικής & Διεθνοπολιτικής Ανάλυσης

κ-ΟΙΔΑ

2018-15

**Η Ισλαμική Τραπεζική αναζητά καινοτομίες...
Νομιμοποιείται ένα βουνό από Bitcoins να πάει στον
Μωάμεθ;**

Νικόλαος Αθ. Κυριαζής
Υποψήφιος Διδάκτωρ στην Τραπεζική και Χρηματοοικονομική
Τμήμα Οικονομικών Επιστημών
Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Η Ισλαμική Τραπεζική αναζητά καινοτομίες... Νομιμοποιείται ένα βουνό από Bitcoins να πάει στον Μωάμεθ;

Νικόλαος Αθ. Κυριαζής

**Υποψήφιος Διδάκτωρ στην Τραπεζική και Χρηματοοικονομική
Τμήμα Οικονομικών Επιστημών
Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας**

«Δεν υπάρχει ζεύγος πραγμάτων που μπορεί να συνδυαστεί καλύτερα από τη γνώση και την υπομονή.»

Προφήτης Μωάμεθ

Εισαγωγή στον χαρακτήρα της Ισλαμικής Τραπεζικής

Η Ισλαμική Τραπεζική αποτελεί έναν γρήγορα αναπτυσσόμενο τομέα των χρηματοοικονομικών που έχει εισβάλλει με αξιώσεις πλέον και στις Ευρωπαϊκές αγορές. Στον πυρήνα της βρίσκεται η απόρριψη οποιασδήποτε μορφής επενδύσεων που οδηγεί σε καταβολή τόκων (στα Αραβικά: riba), καθώς η ισλαμική νοοτροπία ενθαρρύνει ξεκάθαρα τις αξίες του διαμοιρασμού κινδύνου μεταξύ των συμμετεχόντων σε επενδυτικά σχέδια, την υπεράσπιση των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων τους, περιλαμβανομένων και των δικαιωμάτων ιδιοκτησίας, ενώ προασπίζεται και η ιερότητα των συμβολαίων. Ο μόνος τρόπος με τον οποίο τα έσοδα από τόκους είναι αποδεκτά, είναι αν χρησιμοποιούνται για επανεπενδύσεις και περαιτέρω κεφαλαιακή ανάπτυξη. Διαφορετική χρήση των εσόδων από τόκους θα παραβίαζε τις αρχές της δικαιοσύνης, αποτελεσματικότητας, σταθερότητας και ανάπτυξης που ένθερμα υποστηρίζουν οι αρχές της Ισλαμικής Τραπεζικής. Βασικός προσανατολισμός της Ισλαμικής ηθικής είναι η διαφύλαξη και συσώρευση του πλούτου.

Η γρήγορη εξάπλωση του Ισλάμ στα μήκη και πλάτη του κόσμου έχει βοηθηθεί τα μέγιστα από το μεγάλο πλήθος μουσουλμάνων μεταναστών στις Ευρωπαϊκές και Αμερικανικές χώρες της Δύσης, αυξάνοντας με αυτό τον τρόπο την ανάγκη για δημιουργία χρηματοπιστωτικών προϊόντων που να υπόκεινται στις μουσουλμανικές αρχές. Ήδη πολλά υποκαταστήματα γνωστών χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων σε αναπτυγμένες χώρες περιλαμβάνουν στις δραστηριότητες τους διάφορες μορφές Ισλαμικής Τραπεζικής. Κάποια από αυτά τα ιδρύματα είναι τα εξής: Bank of America, Citibank, Deutsche Bank, Commerzbank, Merrill Lynch, BNP Paribas, ABN AMRO, UBS, Barclays, HSBC, Royal Bank of Canada, Goldman Sachs, American Express και Flemings. Όσον αφορά συγκεκριμένα την Ευρώπη, η οποία αποτελεί γέφυρα μετάβασης στη Δύση, η Τραπεζική σύμφωνα με τα πρότυπα του Ισλάμ είναι

περισσότερο διαδεδομένη στη Γαλλία (όπου ζουν 3,5 εκατ. μουσουλμάνοι), τη Γερμανία (4,1 εκατ. μουσουλμάνοι) και το Ηνωμένο Βασίλειο (2,9 εκατ. μουσουλμάνοι).

Οι περιορισμοί που επιβάλλονται από τους μουσουλμανικούς νόμους στην δυναμική Ισλαμική Τραπεζική που διψά για εξέλιξη και εξάπλωση, έχει οδηγήσει στη συνεχή αναζήτηση καινοτομικών προϊόντων που θα σέβονται όσα διδάσκει το Κοράνι, αλλά και ταυτόχρονα θα ανταποκρίνονται στις ανάγκες των σύγχρονων επενδυτών. Ο πυρήνας της διδασκαλίας βάσει ισλαμικών νόμων περί απαγόρευσης κερδοσκοπίας μέσω του επιτοκίου, αποτρέπει τη σύναψη ενυπόθηκων δανείων, τη χρήση πιστωτικών καρτών και την επένδυση σε κρατικά ομόλογα, γραμμάτια του δημοσίου και πιστοποιητικά καταθέσεων, καθώς υπόσχονται εξασφαλισμένη απόδοση σε βάρος του αντισυμβαλλόμενου.

Οι βασικότερες μορφές ισλαμικής χρηματοδότησης είναι πέντε. Η Murahaba αποτελεί την αγορά ενός περιουσιακού στοιχείου από ένα Ισλαμικό ίδρυμα καθ' υπόδειξη του πελάτη του χρηματοπιστωτικού αυτού ιδρύματος. Μετά το ίδρυμα πωλεί αυτό το περιουσιακό στοιχείο στον πελάτη με τη μορφή αναβαλλόμενης πώλησης. Δεύτερη μορφή αποτελούν η Ijara και η Ijara wa-Iqtina, δηλαδή χρηματοδοτική μίσθωση (leasing) με εναλλακτική αγοράς ή μη αντίστοιχα. Η Istinsa αποτελεί δομημένη μορφή χρηματοδότησης και χρηματοδοτικής εκμίσθωσης πριν από την παράδοση και χρησιμοποιείται για την πραγματοποίηση επενδυτικών σχεδίων μεγάλης κλίμακας, όπως η κατασκευή εργοστασιακής μονάδας. Τέταρτη μορφή αποτελεί η Mudaraba, όπου μια Ισλαμική τράπεζα προσφέρει κεφάλαιο στον πελάτη για ένα επενδυτικό σχέδιο, με προσυμφωνημένη αναλογία κερδών. Τέλος, η Musharaka αποτελεί ένα είδος κοινής επένδυσης όπου μια Ισλαμική τράπεζα και ένας επενδυτής προσφέρουν από κοινού κεφάλαιο για μια επένδυση την οποία αμφότεροι θα διαχειρίζονται. Διόλου ευκαταφρόνητα βεβαίως είναι τα ποσά που επενδύονται διεθνώς και σε Ισλαμικά αμοιβαία κεφάλαια και σε χρηματιστηριακούς δείκτες όπως ο Dow Jones Islamic Index απλώνει το πεδίο αναφοράς του σε πολλές αναπτυσσόμενες χώρες.

Παρότι με άλλες φορές μικρότερες και άλλες μεγαλύτερες αποκλίσεις από το γράμμα της Ισλαμικής διδασχής, τα Ισλαμικά χρηματοοικονομικά προϊόντα θεωρούνται προσηλωμένα κατά το δυνατόν στις μουσουλμανικές διδασχές και θεωρούνται πολέμιοι του πληθωρισμού χωρίς αναπτυξιακό προσανατολισμό. Πώς θα φαινόταν άραγε αν κάποιος πιστός του Ισλάμ ισχυριζόταν ότι το θεωρούμενο ως υπερπληθωριστικό και εξαιρετικά μεταβλητό ως προς τις αποδόσεις του bitcoin είναι συμβατό με το χαρακτήρα της Ισλαμικής χρηματοοικονομικής πρακτικής; Πόσο θα ξένιζε ακόμη κι έναν μη επαΐοντα ο ισχυρισμός ότι μια δήλωση υπέρ της Ισλαμικής συμβατότητας του bitcoin θα αναπτέρωνε το πληγωμένο ηθικό των επενδυτών σε κρυπτονόμισμα λόγω των τεράστιων προοπτικών που πιθανόν θα άνοιγε; Ίσως να αναρωτιόμασταν... μήπως είμαστε πολύ μεγάλοι για να πιστεύουμε πλέον σε παραμύθια;

Ένα αναπάντεχο θετικό σοκ!

Κι όμως... μια απότομη αύξηση της ζήτησης για bitcoin έλαβε χώρα και οδήγησε σε κατακόρυφη αύξηση της τιμής του μέσα σε χρονικό διάστημα ελάχιστων ωρών κατά την 12η Απριλίου 2018. Τούτο αποδόθηκε από πολλούς σε μια δήλωση γνωστού μουσουλμάνου οικονομολόγου που προσέδωσε χαρακτήρα νομιμότητας του bitcoin σε σύμπλευση με τους ισλαμικούς νόμους βάσει των διδασχών του Κορανίου και του προφήτη Μωάμεθ, οι οποίοι είναι γνωστοί και ως Shariah. Υποστηρίζει επομένως ότι το κρυπτονόμισμα θα έπρεπε να είναι αποδεκτό χρηματοπιστωτικό προϊόν από τα 1,6 δις μουσουλμάνων υποψήφιων επενδυτών ανά τον κόσμο. Η δήλωση αυτή που έγινε 2 ημέρες νωρίτερα

(10η Απριλίου 2018) εξαπλώθηκε γρήγορα λόγω της έκπληξης που προκάλεσε στη διεθνή κοινότητα και ανέφλεξε το ενδιαφέρον σχετικά με το αν η Ισλαμική Τραπεζική μπορεί να «αγκαλιάσει» μια τόσο καινοτομική μορφή επενδύσεων που χαρακτηρίζεται από πολλούς ως ο «ορισμός της φούσκας και της κερδοσκοπίας».

Συγκεκριμένα, ο Muhammad Abu Bakar, οικονομολόγος της Blossom Finance στην Indonesia, υποστήριξε ότι το bitcoin θεωρείται ως πολύτιμο περιουσιακό στοιχείο για τις συναλλαγές σε παγκόσμιο επίπεδο και γίνεται αποδεκτό σε ένα ευρύ φάσμα αγοραπωλησιών. Θεωρεί ότι η τεχνολογία blockchain που διέπει την κυκλοφορία των κρυπτονομισμάτων κάθε άλλο παρά αποτελεί παράγοντα αβεβαιότητας και κερδοσκοπίας, καθώς ενδυναμώνει την ασφάλεια και αντιμάχεται το σύστημα συσσώρευσης νομισματικών αποθεμάτων από τις τράπεζες που έχουν ως σκοπό την αποκόμιση κέρδους ως ανταμοιβή για τον μετέπειτα δανεισμό. Σημειωτέον ότι η ανταμοιβή με κέρδος όποιου απλά δανείζει έχοντας ως απώτερο στόχο την εξασφάλιση εσόδων από τόκους που δε θα χρησιμοποιηθούν για παραγωγικούς σκοπούς ούτε για να αυξήσουν ισότιμα την κοινωνική ευημερία, καταδικάζεται ρητά από τη Shariah.

Ο Abu Bakar επίσης απορρίπτει τον ισχυρισμό ότι το bitcoin είναι επιρρεπές στη χρήση του για παράνομες δραστηριότητες, καθώς οι ενέργειες αυτές δεν εξαρτώνται -όπως υποστηρίζει- από το κρυπτονόμισμα, αλλά από εξωγενείς παράγοντες, οι οποίοι δεν καθορίζονται και δεν ενθαρρύνονται από το bitcoin. Επισημαίνει ότι η τιμή του νομίσματος αυτού καθορίζεται από τους νόμους της προσφοράς και της ζήτησης -όπως ισχύει και για κάθε άλλο αγαθό- και ότι η χρήση ενός νόμιμου αγαθού για παράνομες δραστηριότητες δε μπορεί να καθιστά το αγαθό παράνομο. Περαιτέρω επισημαίνει ότι η Shariah ορίζει ως νόμιμο χρήμα οτιδήποτε είναι γενικότερα ευρέως αποδεκτό στην κοινωνία ή έχει καταστεί αποδεκτό από την κρατική εξουσία, εστιάζοντας ως παραδείγματα στην αποδοχή του στη

Γερμανία και τις ΗΠΑ. Στο ερώτημα που τίθεται σχετικά με το αν το bitcoin είναι επιτρεπτό (halal) ή ανεπίτρεπτο (haram), απαντά πως αυτό εξαρτάται από το αν ισχύουν ή όχι οι απαραίτητες προϋποθέσεις ώστε να είναι επιτρεπτό. Δίνει έμφαση στην ιδιομορφία του κρυπτονομίσματος, τονίζοντας ότι δεν αποτελεί απλά ένα νόμισμα, αλλά περιλαμβάνει ένα δίκτυο συναλλαγών και πληρωμών. Αναφορικά με την Ινδονησία, στην οποία ο ίδιος δραστηριοποιείται, αν και θεωρούνται νόμιμες μόνο οι συναλλαγές σε Ινδονησιακή Ρουπία (Rupiah) μην αποδίδοντας το “νόμιμο δικαίωμα” του χρήματος στο χρυσό, το ασήμι, τα δολάρια ή το ευρώ, οι συναλλαγές σε αυτά παραμένουν επιτρεπτές αποδίδοντας τους το χαρακτήρα των ευρέως αποδεκτών μέσων συναλλαγής, αφήνοντας περιθώριο για έναν παρόμοιο ρόλο στο bitcoin.

Συμπεράσματα

Λίγη αμφιβολία χωρά ως προς το ότι μεγάλο μέρος της κοινής γνώμης των επενδυτών θα σπεύσει να πει πως η απότομη άνοδος του bitcoin δεν αποτελεί παρά μόνο ένα πυροτέχνημα, μια εφήμερη «flavour of the month» που θα απασχολήσει τα επενδυτικά blogs. Πιθανή ερμηνεία της απότομης ανόδου στην αξία του bitcoin θα μπορούσε να αναζητηθεί μέσω αντίστοιχης δραστηριοποίησης ενός πολύ μεγάλου επενδυτή, ενδεχόμενο που δυσχεραίνεται από τον αποκεντρωμένο χαρακτήρα του κρυπτονομίσματος. Η έκθεση μιας εξαιρετικά καινοτομικής προσέγγισης από τον Abu Bakar πάνω σε ένα ιδιαίτερα ευαίσθητο θέμα για τον μουσουλμανικό κόσμο, θεωρείται πως είναι δυνατόν να επιφέρει ένα τέτοιου μεγέθους ή και ακόμη πολύ μεγαλύτερο σοκ στην παγκόσμια αγορά από την πλευρά της επενδυτικής ζήτησης. Περιττό να ειπωθεί βέβαια ότι αν στους εν δυνάμει επενδυτές σε σύγχρονα χρηματοπιστωτικά προϊόντα προστίθεται ακόμη και το ήμισυ των πιστών στο Ισλάμ, οι τιμές των επενδυτικών περιουσιακών στοιχείων θα μπορούσαν να εκτιναχθούν στη στρατόσφαιρα, αναδιαμορφώνοντας τα χρώματα στον παγκόσμιο καμβά της εισοδηματικής ευμάρειας και ανισότητας. Τι κι αν μοιάζει να κυμαίνεται στα όρια του υπεραισιόδοξου με το παράλογο το να δούμε στο εγγύς ή μακρινό μέλλον τους πιστούς στο Ισλάμ να επενδύουν σε bitcoin; Δεν πρέπει να ξεχνά κανείς ότι η διαχείριση χαρτοφυλακίου ουκ ολίγες φορές έχει οικοδομηθεί πάνω σε ένστικτα, κίνητρα και μοτίβα που τελικά δεν ευοδώνονται!

Η δυναμική εισβολή της Ισλαμικής Τραπεζικής με περισσότερα και πιο προηγμένα χρηματοπιστωτικά προϊόντα στον χάρτη των χρηματοοικονομικών πρακτικών, φανερώνει ότι η χρυσή τομή με τη Δυτική πραγματικότητα είναι κάθε άλλο παρά ανέφικτη. Η σημασία της πρώτης -έστω εν μέρει- επιστημονικά τεκμηριωμένης άποψης υπέρ της συμβατότητας της ισλαμικής διδαχής με τον σύγχρονο χαρακτήρα των επενδύσεων, δεν αποτελεί παρά το αρχικό λιθαράκι που αποκολλάται από το τείχος που χωρίζει την Ισλαμική πίστη από τη φρενήρη πορεία της καπιταλιστικής προόδου. Φωνές υπέρ του “Ισλαμικού” bitcoin πιθανόν δεν ευελπιστούν παρά να ωθήσουν κατά το εφικτό προς τον εκσυγχρονισμό της Ισλαμικής Τραπεζικής, ο οποίος βρίσκει εμπόδια αλλά αποδεικνύεται δυναμικός δεδομένων των συνθηκών. Όσοι εύχονται για το μεγάλο άλμα, πιθανόν έχουν ήδη συμβιβαστεί με την ιδέα ότι απλά ένα μεγάλο βήμα θα είναι περισσότερο από ικανοποιητικό.

Σε ποιο πλανήτη και σε ποια εποχή άραγε θα μπορούσε κάποιος να είναι τόσο αδαής και ανόητος ώστε να οραματισθεί τον Μωάμεθ ως υπερασπιστή της κερδοσκοπίας, της μεταβλητότητας, των

εύκολων αποδόσεων και των αβέβαιων ενδεχομένων χωρίς πρόνοια για τον πλησίον; Ο μόνος που μπορεί να απαντήσει είναι ίσως κάποιος ευφυέστερος από τον αείμνηστο Steven Hawking που με θράσος αναρωτιόταν αν τελικά ο Θεός παίζει ζάρια...!!